

Edellisen johdosta.

Prof. Airila on vetänyt esiin suomen muoto-opista mielenkiintoisen ja monimutkaisen kysymyksen ns. *is*-vartaloisten verbien suhteesta astevaihteluun. Kuten tunnettua, koulukielioppimme toteaa vain ylimalkaisesti, että *is*-loppuisten konsonanttivartaloiden viimeisen, siis umpinaisen tavun alussa (edessä) esiintyy *v a h v a a s t e*, esim. *julkaista: julkaisen* (näin Setälä, Suomen kielioppi, 31. § 3; sääntö koskee siis myös nomineja, esim. *henkistä: henkiset*); kuitenkin mainitaan, että poikkeuksellisesti esiintyy myös heikkoasteisuutta: *rangaista, julaista* yms. Kieliopin säännön mukaan siis sellaisessa *henkinen*-adjektiivin johdannaisessa kuin **henkistyä** ei ole mitään moittimista. Tämä asu esiintyykin mm. Cannelinin suom.-ruots. sanakirjan 5. painoksessa (1938; ruotsinnettuna 'förändligas'; samassa myös transitivinen *henkistää* 'förändliga') ja prof. Martti Rapolan kirjoituksessa »Kielen henkistyminen» (kokoomateoksessa »Hyvä Tuomas» 1938, aikaisemmin julkaisussa »Valo» 1927); ks. myös Viritäjä 1924 s. 134. Prof. Airila on nyt esittänyt kaksi syytä siihen, miksi hänen

subjektiivinen kielivaistonsa ja — niin kuin hän arvelee — Kioletär yleensä oudoksuu *henkistyä* -verbin *kis*-tavun vahva-asteisuutta: ensimmäinen on se, että on olemassa suuri määrä »muunjohdoisia *-stua*, *-styä* -verbejä, joissa heikko aste esiintyy», toinen se, että eräissä muissa *henki*-sanon verbisukulaisissa esiintyy *rk*:n heikko aste. Sille seikalle, että *henkistyä* -verbin vahva-asteisuus ei nähtävästi ole loukannut Cannelinin sanakirjan julkaisijain (tekijä itse ei ole ollut viimeistelemässä kirjan 5. painosta) eikä prof. Rapolan kielivaistoa, allekirjoittanut luulee voivansa löytää seuraavat, prof. Airilan perusteluja lieventävät näkökohdat.

Ensinnäkin: on tuskin hyväksyttävää esittää *henkistyä* -tyyppiä vastustavina analogiamalleina sellaisia verbejä kuin *jyrkistyä* (vrt. *jyrkkä*), *kangistua* (*kanka*), *litistyä* (*litteä*), *mykistyä* (*mykkä*), *pelkistyä* (*pelkkä*), *synkistyä* (*synkkä*), *veltostua* (*veltto*) jne., joiden kantasanoiksi nykyinen kielivaisto ei käsitä mitään *is*-vartaloista nominia. Milloin verbi todella tajutaan *inen*-päätteisen nominin johdannaiseksi, kielivaisto luullakseni mielellään hyväksyy vartalon vahva-asteisuuden: ajateltakoon sellaisia tapauksia kuin ajanmukainen: *ajamukaistua* (ei: -muaistua), moninkertainen: *moninkertaistua* (ei: -kerraistua), kansanvaltainen: *kansanvaltaistua* (ei: -vallaistua), entinen: *entistää* (ei: ennistää). Jos olisi tekaistava vastaavanlaiset johdannaiset nomineista tasaväkinen, pahanilkinen, täysijärkinen, niin ne allekirjoittaneen kielitajun mukaan kuuluisivat: *tasaväkistyä* (ei: -vä'istyä), *pahanilkistyä* (ei: -iljistyä), *täysijärkistyä* (ei: -järjistyä). Vahva-asteisuuden tukijana tässä verbityypissä on varmaan se tosiasia, että itse *inen*-nomineissa konsonanttivartalo nykyisessä yleiskielessä on säännöllisesti vahva-asteinen: *entis-* (ei: ennis-, kuten monissa murteissa), *tasaväkis-*, *täysijärkis-* jne. Prof.

A:n luettelemat heikkoasteiset *pakastua*, *kellastua*, *illastaa*, *julistaa* yms. kuuluvat vanhempaan, nykykielen valtatyypin kannalta oikeastaan murteelliseen johdannaiskerrostumaan.

Toiseksi: prof. A:n mainitsemassa »suppeammassa ryhmässä *hengästyä*, *hengähtää*, *hengittää*, *henkistyä*» neljäs jäsen ei ainakaan kaikkien korvaan särähdä sen pahemmin kuin särähtää sekään, että *henki*-nominin monikon elatiivi kuuluu *hengistä*, mutta sen johdannaisen *henkinen*-nominin yksikön partitiivi kuuluu *henkistä*. Toisin sanoen: kielivaisto ei umpimähkään karsinoides samaan astevaihtelupilttuuseen kaikkia saman kantavartalon johdannaisia, vaan varaa jostakin syystä *is*-vartaloisille auliisti eri pilttuunsa.

Kun *henkistyä*-verbiä vastaan ei

voida esittää mitään sen raskauttavampaa, kuin prof. A:n kirjoituksessa on tehty, ei liene syytä tieteen taiten vaikeuttaa tämän selvän, näppärän ja tarpeellisen sananuorukaisen olemassaolotaistelua. Eiköhän sekin harjoituksen kautta tule suloisemmaksi kuulla. — *Henkevöityminen* on kyllä hyvä sana, mutta se tarvitaan toiseen merkitysvivahdukseen, jota on vaikea irroittaa kantasanasta *henkevä*. Prof. A:n ehdokkaat *henkeytyä* tai *henkiytyä* eivät nekään liity, kuten tuntuisi tarpeelliselta, nimenomaan adjektiivisiin *henkinen*. Ja vihdoinkin: heikkoasteista *hengistymistä*, jota prof. Airilan odottaisi omien perustelujensa jälkeen päätyvän kannattamaan, hän itsekin sentään oudoksuu — ja syystä kyllä, kuten edellä on koetettu osoittaa.

Lauri Hakulinen.